

TARTALÉKOK A VÁGÓCSIRKE HÍZLALÁSBAN RESERVES IN THE BROILER CHICKEN FATTENING

Kiss István

Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar
Gazdasági agrármérnöki szak V. évfolyam

ÖSSZEFOGLALÁS

Jelen vizsgálat célja, hogy egy adott vállalkozás termelésének hatékonyságát igazoljam, az esetleges tartalékokat feltárjam, illetve az egyes költségtényezők szerepét tisztázzam. Vizsgálataimat egy adott gazdaság üzemsoros adatai alapján 2006. január és 2009. szeptember közötti időszakra vonatkozóan végeztem el, amely összességében 21 rotációra terjedt ki. Naturális hatékonyság tekintetében a három legfontosabb mutatót vizsgáltam; elhullási arány, takarmányértékesítés és vágáskori testtömeg. Az adott vállalkozás naturális hatékonysági mutatóit összehasonlítottam a hazai és a versenytársak (nyugat-európai országok) naturális hatékonyságával. Ezzel összefüggésben kijelenthető, hogy jelentős tartalékok mutathatók ki a takarmányértékesítés területén.

Kulcsszavak: brojler csirke, naturális hatékonyság, tartalékok, költségtényezők

ABSTRACT

The present study aims to verify the effectiveness of a production company, to open up any reserves, and clarifies the role of the individual cost. Examinations based on data from a given farm, the 2006th January 2009. to September period was performed, which covered the whole rotation 21. Natural efficiency of the three most important indicators studied, mortality, feed conversion and slaughter weight. The natural efficiency indicators of the business compared to domestic competitors and the (Western European countries) natural effectiveness. In this context, it is considered that significant reserves may be included in the feed conversion.

Keywords: broiler chicken, natural effectiveness, reserves, cost

BEVEZETÉS

Fontosnak tartom, hogy vágócsirke hizlalással foglalkozó termelők gazdasági értelemben életben tudjanak maradni ebben a nehéz helyzetben. Ez nem azt jelenti számomra, hogy éppen nem termelnek veszteséget, hanem igenis marad számukra jövedelem a tevékenységük után. Mivel ha nincs megfelelő mennyiségű jövedelem egy adott ágazatban ott idővel elavul a technológia és a jövedelem hiány miatt az esetleges fejlesztések is elmaradnak, melynek következtében versenyhátrányok alakulnak ki.

A brojler csirke hizlalás naturális hatékonysági mutatói hazánkban gyengébbnek mutatkoznak, mint más nyugat-európai országokban. Amennyiben nincs torzulás ezekben a jelzőszámokban, akkor komoly tartalékok vannak az ágazatban Magyarország csirke hizlalását illetően. Jelen cikkben egy adott vállalkozás vágócsirke termelésének tartalékait vizsgálom.

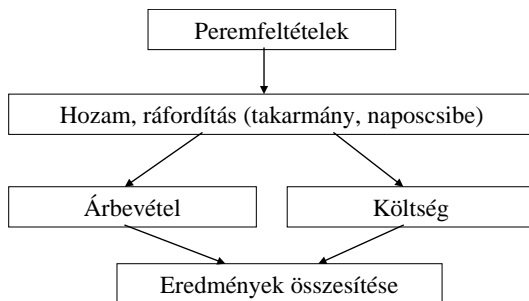
ANYAG ÉS MÓDSZER

Az adatgyűjtést 2006. január és 2009. szeptember közötti időszakra vonatkozóan folytattam. A vizsgált időszak 21 rotációt foglal magába 2006. 1. rotációtól 2009. 4. rotációig. Az adatgyűjtést naturáliákra és közvetlen költségekre végeztem el. Az adatokat rotációként tudtam kigyűjteni, majd rotációként összesítettem azokat, ezt követően a különböző rotációk adataiból végeztem számításokat adott évekre vonatkozóan. Az adatfeldolgozás során statisztikai kiértékelést végeztem, melyhez leíró statisztikai módszereket alkalmaztam. (ERTSEY, 2000)

Elemeztem a vállalkozás termelésének természetes hatékonyságát a három legfontosabb mutató szempontjából. Ezek a következők: elhullási arány, takarmányértékesítés és vágáskori testtömeg. SZŐLLŐSI (2009) is kiemelte vizsgálataiban ezen mutatók fontosságát.

Költségek tekintetében a közvetlen költségek elemzésére volt lehetőségem, hiszen az általános költségek megosztása az egyes ágazatok között kizárólag vezetői döntés eredménye, ezért a valós képet torzíthatja és helytelen következtetéseket okozhat. Az alkalmazott módszer a Debreceni Üzemtani Iskolában kidolgozott módszertanon alapszik. (PFAU et al, 2007)

A következő fontos lépés a kalkulációs modell felépítése volt. A modell dinamikus és összefüggő, amelyet Excel programban dolgoztam ki. A modell kifejezetten az adott vállalkozásra vonatkozóan képes számításokat végezni. A peremfeltételek a változókat jelentik benne. A változók a természetes hatékonysági mutatók voltak. A kalkulációs modell adott feltételek segítségével öt istállóra vetítve egy átlagosnak vett állományi létszámmal kiszámítja első lépésben a változó ráfordításokat. A modell a számításokat egész évre végzi el, hat rotációval számolva. Következő lépésben a természetes hatékonysági mutatókat képez. Ehhez a 2009. év 1-4. rotációk egységárainak súlyozott átlagát vettem alapul és építettem be. Voltak olyan fix költségtényezők, melyek egy adott évben állandóak. Ezt követően a modell a költségeket összesíti, majd közvetlen önköltséget számol. A kalkulációs modell működésének logikáját az 1. ábra szemlélteti. A modellt a tartalék vizsgálatához használtam fel.

1. ábra: Kalkulációs modell működésének logikai ábrája

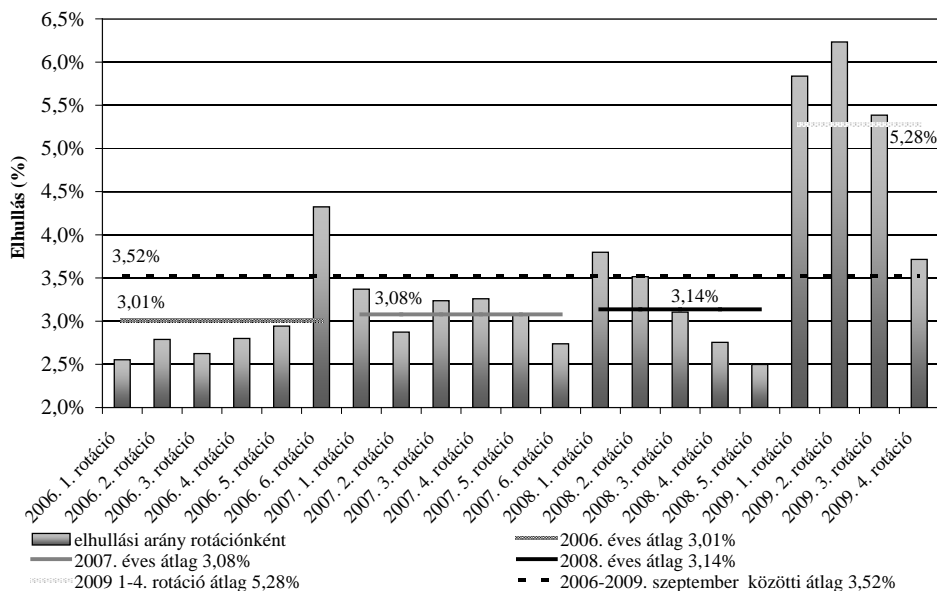
Forrás: Saját szerkesztés

EREDMÉNYEK

Termelés természetes hatékonyságának alakulása

Elhullási arány alakulása

A 2. ábrán 2006. és 2009. szeptember közötti időszakban szemlélteti az elhullási arány alakulását rotációként. Az ábráról leolvasható a teljes vizsgált időszak átlaga, ami 3,52%-ot jelent. Továbbá az egyes évek átlaga is külön. 2006-ban az éves átlag 3,01% volt. A grafikonon látszik, hogy 2006-ban hat rotációból ötnél 3% alatt volt az elhullási arány, ami jó eredmény. 2007-ben 3,08%, ami minimális növekedést jelent. 2008-ban 3,14% az elhullási arány éves szinten, ami még szintén jónak mondható. 2009-ben az elhullási arány 1-4. rotáció vonatkozásában 5,28%. Ez egy rossz arány, azonban az átlag ilyen irányba történő elmozdulását a 2009. 1-3. rotációk magas elhullási aránya okozta. Többek között kelés gyenge naposcsibét kapott a gazdaság, mert a keltetőben akkor állították be az új szülőpárokat, takarmány minőségét illetően is gondok támadtak, valamint Gumboro fertőzés is felütötte a fejét. Megjegyzendő, hogy ezek az okok nem egyszerre jelentkeztek, hanem külön-külön rotációként. 2009. 4. rotációnál azonban már látható, hogy sikerült a korábbi évek gyakorlatának megfelelően elfogadható szintre szorítani az elhullási arányt.

2. ábra: Az elhullás alakulása rotációnként 2006 és 2009. szeptember között

Forrás: Saját számítás és szerkesztés

Takarmányértékesítés alakulása

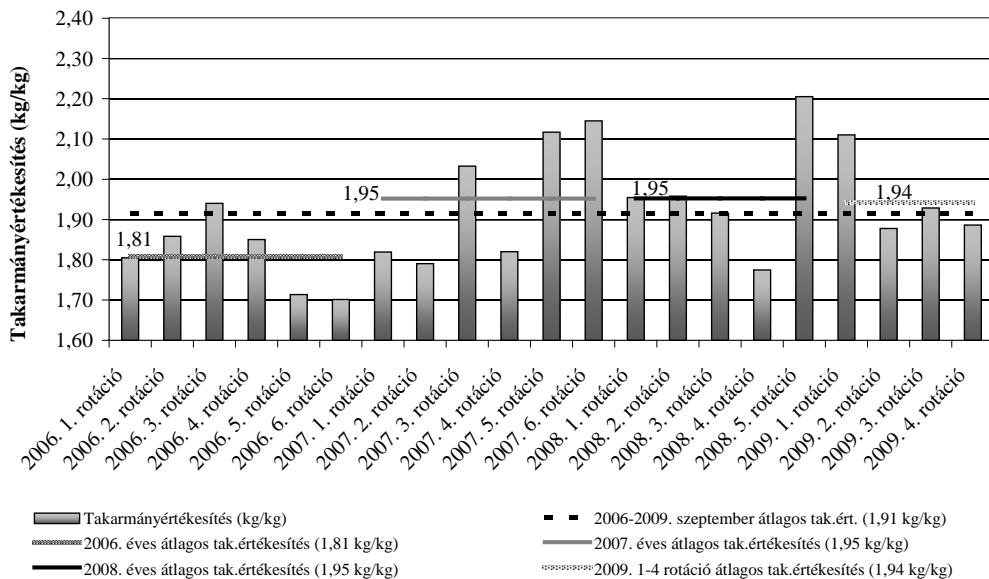
A 3. ábrán a takarmányértékesítés alakulása látható a vizsgált időszakban. A mutató azt mutatja meg, hogy egy kilogramm élőtömeg előállításához hány kilogramm takarmányt használ fel a gazdaság a termelése során a 42. nevelési napra.

2006-ban az átlagos takarmányértékesítés 1,81 kg/kg volt, ami az AVIAGEN (2007) által kiadott a ROSS 308-as hibridre vonatkozó teljesítménymutatókhoz viszonyítva jó eredménynek számít. A teljes vizsgált időszak átlagához képest a 2006-os átlag 5,22%-kal volt jobb. 2007-ben a takarmányértékesítés 1,95 kg/kg, 2008-ban szintén 1,95 kg/kg, 2009. 1-4. rotációnál 1,94 kg/kg volt a mutató értéke. A 2007-es és 2008-as átlagos takarmányértékesítés a teljes időszak átlagához képest 2,09%-kal rosszabb. 2009-ben némi javulás megfigyelhető, azonban ez még mindig 1,57%-kal gyengébb átlagos takarmányértékesítést jelent a 21 turnus átlagához viszonyítva.

Az AVIAGEN (2007) cég által kiadott teljesítménymutatók szerint vegyes ivarban a ROSS 308-as brojler hibrid esetében ez az érték 42 napra 1,75 kg/kg. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy ez az 1,75 kg/kg teljesen tökéletes körülmények között érhető el, sőt túl is teljesíthető, mint ahogy tette ezt az adott vállalkozás is a 2006. 5. és 6. rotáció esetében. Ennél a két rotációnál a vágáskori testtömeg 2,31 kg és 2,66 kg volt.

A vizsgált időszak átlagos takarmányértékesítése 1,91 kg/kg. Úgy gondolom, hogy nemzetközi összehasonlításban ez nem tekinthető a legjobb eredménynek, azonban Magyarországon ehhez hasonlóan alakulnak a takarmányértékesítési mutatók. 2007. 5-6., 2008. 5. és 2009. 1. rotáció esetében láthatjuk jóval 2 kg felett voltak a gazdaság takarmányértékesítési mutatói. Ennek az okai az egyes rotációkban többek között:

- alacsony vágáskori testtömeg, melyet okozhatott takarmányozási probléma, napos csibe probléma,
- magas elhullási arány, főleg a termelési ciklus vége felé,
- rosszul tervezett takarmányigény a termelési ciklus végén, ekkor a minimális mennyiség helyett több táp maradhat meg.

3. ábra: **Takarmányértékesítés alakulása rotációnként 2006 és 2009. szeptember között**
 Forrás: Saját számítás és szerkesztés

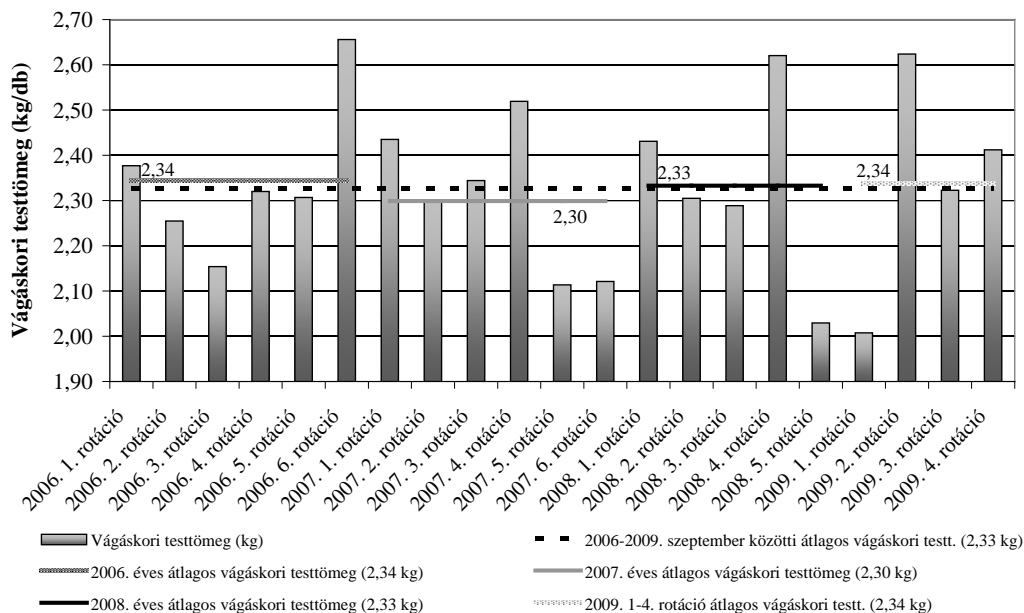
Azt is el kell mondani, hogy a vizsgált 21 rotációból 11 rotáció esetében a vállalkozás takarmányértékesítés mutatója 1,90 kg/kg alatti, ami nemzetközi összehasonlításban is megállja a helyét. 5 rotáció esetében pedig 1,90 és 2,00 kg/kg közötti értékekről beszélhetünk.

Vágáskori testtömeg alakulása

A 4. ábrán látható, hogy a vizsgált időszakban a vágáskori testtömeg miként alakult a különböző rotációkban. Az átlagos vágáskori testtömeg 2006-ban 2,34 kg, 2007-ben 2,30 kg, 2008-ban 2,33 kg, 2009. 1-4. rotáció esetében pedig 2,34 kg volt. A teljes vizsgált időszakban 2,33 kg-os a vágáskori testtömeg.

Az AVIAGEN (2007) által kiadott teljesítménymutatók alapján 42. napra az elérhető vágáskori testtömeg 2,65 kg. Ezt figyelembe véve azt lehetne mondani, hogy vannak még tartalékok, azonban az igazsághoz az hozzátartozik, hogy a vágáskori testtömeg, azért alakul így, mert a rotációk nagy többségénél van előszállítás 1,9-2,2 kg-os átlagsúllyal. Ezzel magyarázható, hogy az átlag elmozdul lefelé. Nem egyszer előfordult, hogy istállónként is jelentős eltéréseket tapasztaltak a gazdaság dolgozói. 2009. 4. rotációjában például volt olyan istálló, ahol 2,74 kg-os volt az átlagsúlyt a 42. napra, de volt olyan is, ahol „csak” 2,50 kg volt ez az érték. Szóban forgó rotáció esetében szintén volt előszállítás. A vizsgált 21 rotációból 14 rotáció esetében az átlagsúly 2,30 kg feletti volt.

A 2008. 5. és 2009. 1. rotáció esetében az átlagsúly alacsonynak és kifejezetten gyengének mondható. A korábbiakban már láthattuk, hogy ezeknél a termelési ciklusoknál a takarmányértékesítés is magas volt, valamint az elhullás is.

4. ábra: Vágáskori testtömeg alakulása rotációnként 2006 és 2009. szeptember között

Forrás: Saját számítás és szerkesztés

Termelés természetes hatékonysági mutatóinak összehasonlítása a hazai, illetve más országok mutatóival

Az 1. táblázat az előzőekben bemutatott természetes hatékonysági mutatók súlyozott átlagát veti össze más országok vágócsirke hízlálásának természetes hatékonysági mutatóival, köztük Magyarorszáéval is.

A vizsgált gazdaság vágáskori testtömegeit és elhullási arányait tekintve nemzetközi összehasonlításban is versenyképesnek mondható. A különböző országok között az Egyesült Királyság rendelkezik a legmagasabb vágási testtömeeggel, ez az érték 2,33 kg. A vizsgált gazdaság teljes időszakban szintén 2,33 kg-os vágáskori testtömeget produkált.

A legalacsonyabb takarmányértékesítési mutatóval Hollandia vágócsirke hízlálása rendelkezik, melynek értéke: 1,74 kg ez 8,9%-al jobb, mint a vizsgált gazdaság teljes elemzett időszakának átlagos takarmányértékesítési mutatója (1,91 kg/kg). Az egyes években azonban ez a mutató rosszabb értéket is mutatott adott vállalkozásban. 2007-ben 1,95 kg, 2008-ban 1,95 kg, 2009-ben pedig 1,94 kg volt. Egyedül a 2006-os esztendőben volt elfogadható a vállalkozás takarmányértékesítési mutatója, ekkor 1,81 kg/kg-os értéket mutatott.

Az elhullás 2006-ban, 2007-ben és 2008-ban 3,01% és 3,14% közötti volt. Ezt megfelelőnek tartom, hiszen a táblázatban a legalacsonyabb aránnyal rendelkező holland vágócsirke hízlálás is 3,6%-os értéket mutat. Magyarországi viszonylatban pedig szintén jó eredménynek számít. 2009-ben 5,28% volt a gazdaság termelésének elhullási aránya, ami nem elfogadható, azonban ennek meg voltak a különböző okai. A teljes vizsgált időszakban az elhullás 3,52%. Véleményem szerint ez az érték nemzetközi viszonylatban is kitűnő.

1. táblázat: Vágócsirke hizlalás természetes hatékonyságának versenyképessége

Megnevezés	Vágáskori testtömeg (kg/db)	Takarmányértékesítés (kg/kg)	Elhullás (%)
Hollandia	2,12	1,74	3,6
Németország	1,92	1,75	3,8
Franciaország	1,96	1,87	3,8
Egyesült Királyság	2,33	1,85	3,8
Lengyelország	2,25	1,85	4,0
Magyarország*	2,13	1,91	4,4
Vizsgált gazdaság 2006.	2,34	1,81	3,01
Vizsgált gazdaság 2007.	2,30	1,95	3,08
Vizsgált gazdaság 2008.	2,33	1,95	3,14
Vizsgált gazdaság 2009.**	2,34	1,94	5,28
Vizsgált gazdaság 2006 és 2009. szeptember közötti időszakban	2,33	1,91	3,52

*2007. 3. és 4. negyedévi adat (Baromfi Terméktanács)

**2009. 1-4. rotáció adatai

Forrás: Nyárs, 2008, illetve saját számítás és kiegészítés

Közvetlen költségek megoszlása

Az 5. ábra a termelés közvetlen költségeinek megoszlását mutatja éves bontásban. Első ránézésre is jól látszik, hogy a költségek legnagyobb részét a takarmány teszi ki. Aránya mintegy 64-68% körül alakult az egyes években. Ha költségsökkenést szeretnénk elérni a közeljövőben, akkor ezen a területen kell új megoldásokat keresni. Ilyen új megoldás lenne egy esetleges takarmánykeverő megépítése és üzemeltetése, vagy öntözés kiépítése után a fehérje igény kielégítése saját termelésű szójából. Ekkor csökkennének a felhasznált takarmány alapanyagok input árai. A fajlagos takarmány felhasználás területén is vannak még tartalékok, ezért azon is lehetne javítani a költségsökkenés érdekében. Saját takarmánykeverő esetén javítható lenne a takarmány minősége.

A második legnagyobb arányt a napos csibe teszi ki. A közvetlen költségekből 17-19%-al részesedik. Itt is lehetne némi költségsökkenést elérni, azonban se a közeljövőben, se a távoliban nem látok semmiféle reális esélyt a saját naposcsibe előállításra. A termelői szövetkezesekre, termelői csoportokra szintén nincs lehetőség a térségben.

Harmadik helyen az energia áll. Részesedése 8-9% között alakul. Aránya 2009-ben 8%, míg 2006-ban 9% volt. Abszolút értékben nőtt, de százalékosan csökkent az aránya. Az energia árak 2006. óta folyamatosan nőttek, azonban a növekedés mértéke nem volt akkora, mint a takarmányárak esetében. Költségsökkenésre lehetőség nincs, hiszen az egész ország kiszolgáltatott helyzetben van energia szempontjából.

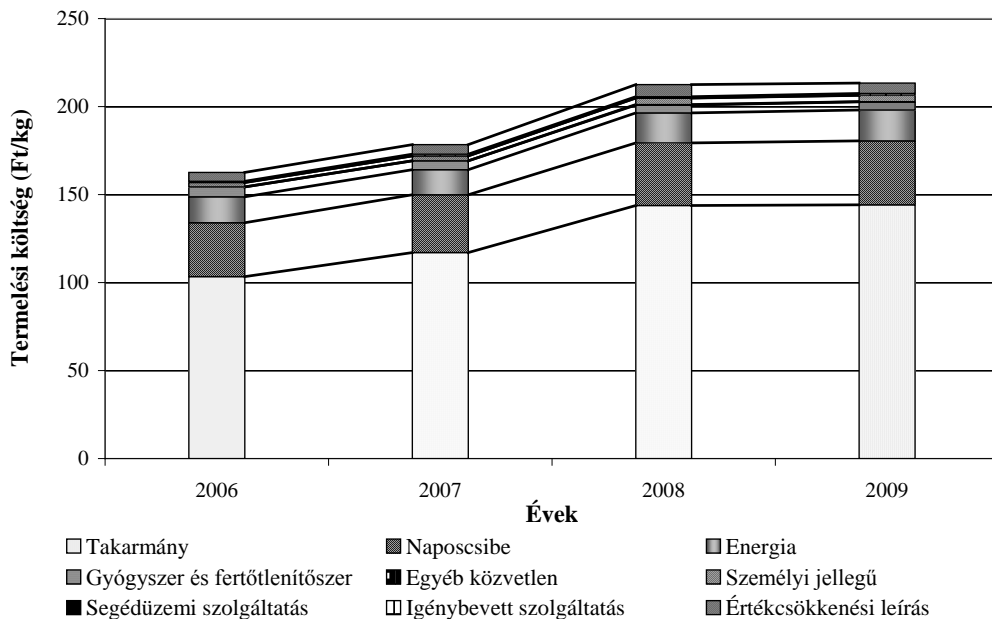
A gyógyszer és fertőtlenítőszer 2-3%-os részesedése nem tűnik soknak, azonban értéke 500 ezer forint körül alakul rotációnként. Költségsökkenési lehetőségek minimálisak, azonban 2009-től a vállalkozás igénybe veszi a gyógyszer támogatást, ami a termelési érték oldalán adja annak fedezetét.

Személyi jellegű költségek 2%-ot tesznek ki, amely magába foglalja mind az állandó, mind az időszaki foglalkoztatottak bérét, járulékát és egyéb bérhez kapcsolódó költségeket.

Igénybevett szolgáltatás alatt főként az állatorvosi költségeket kell érteni, de ide soroltam még a kitrágyázás költségét is 2008. 1. rotációig. 2008-tól a gazdaság rendelkezik az ehhez szükséges csúszókerekes rakodógéppel, ezért 2008. 2. rotációtól segédüzemi szolgáltatások között szerepel.

Az értékcsökkenési leírás 3% körül alakul adott években, mely állandó költségként jelenik meg, ezért fontos, hogy a kapacitáskihasználtság minél hatékonyabb legyen. A hozam növekedésével csökken a fajlagos állandó költség.

Tulajdonképpen jól látható, hogy két költségtényező (takarmány és naposcsibe) az, amely a közvetlen költségek 85-88% át kiteszik. Ennek a két tényezőnek a beszerzési árai valamint velük való összefüggésben a természetes hatékonyság alapjaiban meghatározzák az önköltség alakulását.

5. ábra: **Közvetlen költségek megoszlása az egyes években**

Forrás: Saját számítás és szerkesztés

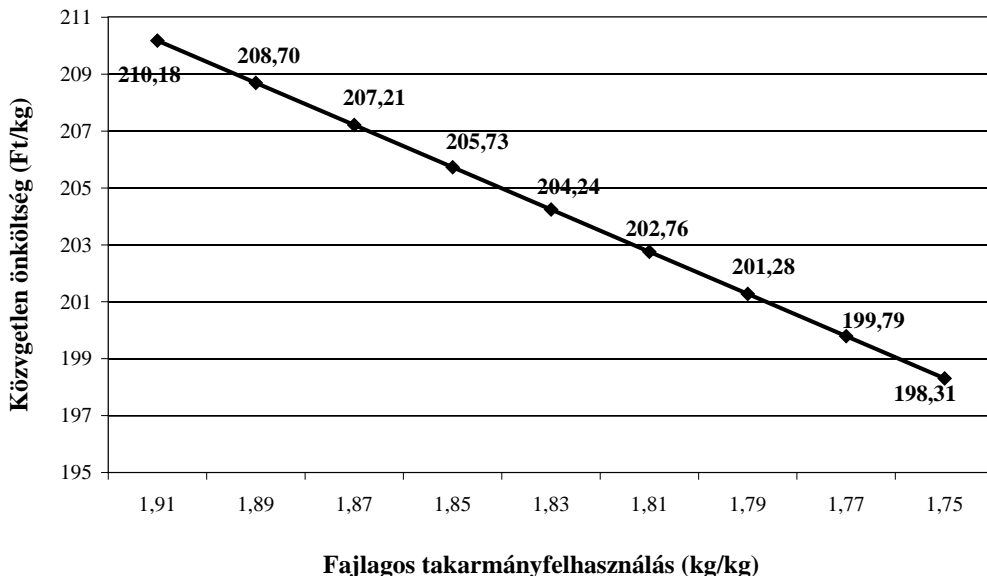
Takarmányértékesítés területén lévő tartalék feltárása

A vizsgálatok során arra a megállapításra jutottam, hogy van még némi tartalék a takarmányértékesítés területén. A kalkulációs modell és az Excel esetvizsgálója segítségével megvizsgáltam, hogy miként alakulna a közvetlen önköltség a takarmányértékesítés mutató javulásával. A másik két természetes hatékonysági mutatót változatlanok tekintettem és a teljes vizsgált időszak átlagát vettem figyelembe.

A 6. ábrán látható, hogy a takarmányértékesítés folyamatosan 0,02 kg/kg-os értékkel javul egészen 1,75 kg/kg-os értékig. Azért eddig, mert az AVIAGEN (2007) teljesítmény mutatói ekkora genetikai potenciált feltételeznek a Ross 308-as brojler hibrid esetében. Az ábrán látszik, hogy a takarmányértékesítés javulásával folyamatosan csökken a közvetlen önköltség is egészen 198,31 Ft/kg-os értékig.

Véleményem szerint a mutató átlagának javításánál a reális cél az 1,85 kg/kg-os érték volna, ami az induló értékhez képest 0,06 kg/kg-os csökkenés lenne. Ebben az esetben a közvetlen önköltség 205,73 Ft/kg, ami a 210,18 Ft/kg-os korábbi közvetlen önköltséghez képest 2,11%-os javulást jelentene. Azt is meg kell jegyezni, hogy ez csak „ceteris paribus” igaz.

Összességében elmondható, hogy a takarmányértékesítési mutatón 3,14%-os javulás, 2,11%-os közvetlen önköltség megtakarítást jelentene.

6. ábra: Adott vállalkozásban folyó vágócsirke termelés közvetlen önköltségének változása a takarmányértékesítési mutató javulásának függvényében

Forrás: Saját számítás és szerkesztés

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Az elhullási arány területén lévő tartalék minimális és kizárólag a teljes vizsgált időszak átlagára (3,52%) mondható, hogy van min javítani. Az átlag ilyen irányú elmozdulásának okai bemutatásra kerültek. Az elhullási arány 3% körüli értékre való visszaszorítása nem kizárólag az adott vállalkozás szaktudásától függ. Külső keltetőtől vásárolja a naposcsibét, ezért sok múlik annak minőségén. A beszállító a fogadott darabszámnak körülbelül 2%-át kedvezményként adja át a vállalkozás számára. Ez 1-2 forint csökkenést eredményez az egységárban. A 2% ajándék miatt a vállalkozásnak csak a 2% felett keletkezett elhullás jelent költséget naposcsibe tekintetében. Az esetleges magasabb elhullási arány miatti magasabb fajlagos tartási költségeket természetesen nem téríti meg a külső beszállító. Ennek megtérítésére nincs is lehetőség.

Takarmányértékesítés esetében a teljes vizsgált időszak átlagát (1,91 kg/kg) figyelembe véve van tartalék. Az átlagon történő javítás fontosságát igazolja az, hogy a vágócsirke hizlalás közvetlen költségeinek több mint 60%-át a takarmány teszi ki. Reális célként jelölném meg az 1,85 kg/kg-os átlagos takarmányértékesítést, azonban ennek realizálása nehézkes és részben külső beszállító által nyújtott takarmányminőségtől függ. A vállalkozásnak erre vonatkozóan minimális eszköze van, hiszen a takarmánygyártók nem vállalnak erre vonatkozóan garanciát. Minőségi problémák esetén egy lehetősége van a vizsgált gazdaságnak, mégpedig a beszállító váltás. Volt már rá példa, ezért a beszállítók igyekeznek megfelelő minőséget nyújtani, nem érdeke nekik sem, hogy évi 300-360 ezer darab brojler csirkével kevesebbet kelljen ellátniuk. Takarmányértékesítés esetében az 1,85 kg/kg-os átlag ténylegesen elérhető lesz a saját takarmánykeverő megépítése után. A takarmányértékesítési mutató torzulását okozhatja a termelési ciklus vége felé történő elhullás megemelkedése. Ennek oka az előszállítások miatti korábban leállított gyógyszeradagolás. Ezen változtatni nem lehet, mert a vágóhidak igénylik a kisebb tömegű állatokat.

Vágáskori testtömeg területén a vizsgált időszak átlaga (2,33 kg) nemzetközi összehasonlításban is megállja a helyét. A hibridben az átlaghoz viszonyítva van némi genetikai tartalék, azonban ez csak elméleti szinten létezik. Az átlag azért alakul így, mert az előszállítások során alacsonyabb testtömegű állatok kerülnek leadásra. Ennek következtében természetesen az átlag lefelé elmozdul. Lehetne mondani hatékonyság növelésként a szexált állománnyal (kakasokkal) történő termelést, erre volt már próbálkozás a vizsgált időszakot megelőzően, de a szexálást az állatok „megsínylették” és nem lett hatékonyabb a gazdaság csirke hízlalása.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- (1) Aviagen (2007): Ross 308 Broiler Performance Objectives <http://www.aviagen.com/docs/Ross%20308%20Broiler%20Performance%20Objectives.pdf> (letöltve: 2009.09.19.) (2) Ertsey I. (2000): Statisztika Gyakorlati jegyzet a II. évfolyam számára (gazdasági agrármérnök képzés) DE AMTC AVK 36 p., 75 p. (3) Nyárs L. (2008): A baromfitermékek hazai és nemzetközi piaci kilátásai In: Magyar Baromfi 2008. július 49. évfolyam 7. szám 24-31. p. (4) Pfau E. – Posta L. (2007): Mezőgazdasági vállalkozások és üzemek gazdaságtana Ökonómiai füzetek 6. DE AMTC AVK Vállalatgazdaságtani és Marketing Tanszék 4-24 p., 40-44 p. (5) Szöllősi L. (2009): A gazdasági és technológiai tényezők szerepe a vágócsirke termékpályán. In: Baromfi ágazat. 2009/2. június, Budapest, 12-18. p.

